

Ager Tarraconensis 2

El poblament The population

Marta Prevosti i Josep Guitart i Duran
(directors científics / Scientific Directors)

Two chapters in English

D O C U M E N T A 16

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
INSTITUT CATALÀ D'ARQUEOLOGIA CLÀSSICA
Tarragona, 2011

Ager Tarraconensis. – (Documenta ; 16)

Bibliografia. – Conté: 1. Aspectes històrics i marc natural -- 2. El poblament -- 3. Les inscripcions romanes (IRAT). – Text en català, alguns capítols també en anglès

ISBN 9788493773434 (o.c.)

I. Prevosti, Marta, dir. II. Guitart i Duran, Josep, 1946- dir. III. Gorostidi, Diana IV. Institut d'Estudis Catalans V. Institut Català d'Arqueologia Clàssica VI. Col·lecció: Documenta (Institut Català d'Arqueologia Clàssica) ; 16
1. Arqueologia del paisatge – Catalunya – Camp de Tarragona 2. Excavacions arqueològiques – Catalunya – Camp de Tarragona 3. Camp de Tarragona (Catalunya) – Arqueologia romana
904(467.14)

Ager Tarraconensis és un projecte de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i l'Institut d'Estudis Catalans, amb el finançament d'Acesa-Abertis. El projecte s'emmarca dins la línia de recerca de l'ICAC «Arqueologia del paisatge, poblament i territori» i del projecte Forma Orbis Romani de l'Institut d'Estudis Catalans, promogut per la Unió Acadèmica Internacional.

Aquesta recerca també s'ha inserit en el marc del projecte del Ministeri de Ciència i Innovació HAR2009-10752: «Interacció i articulació *urbs-territorium* en el *conventus Tarraconensis*».

© d'aquesta edició, Institut d'Estudis Catalans i Institut Català d'Arqueologia Clàssica (ICAC)

Institut Català d'Arqueologia Clàssica
Plaça d'en Rovellat, s/n, 43003 Tarragona
Telèfon 977 24 91 33 - fax 977 22 44 01
info@icac.net - www.icac.net

© del text, els autors

© de les fotografies i il·lustracions, els autors, llevat que s'indiqui el contrari

© de la foto de la coberta, Arxiu MNAT / A. Saludes

Primera edició: novembre del 2010

Coordinació: Jordi López Vilar

Coordinació editorial: Publicacions de l'ICAC

Correcció: Pere Farrando Canals i Ramon Vidal Muntané

Disseny de la col·lecció: Dièdric

Coberta: Píxel Sònic Estudi

Foto de la coberta: lampadòfor representant un bacus infant, trobat a la vil·la de la Llosa (Cambrils)

Maquetació: Indústries Gràfiques Gabriel Gibert

Impressió: Indústries Gràfiques Gabriel Gibert

Dipòsit Legal: T-1506-2010

ISBN de l'obra completa: 978-84-937734-3-4

ISBN del volum 2: 978-84-937734-5-8

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer tenint l'autorització dels seus titulars, amb les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics, www.cedro.org) si heu de fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

TAULA GENERAL DE L'OBRA AGER TARRACONENSIS

Volum 1. Aspectes històrics i marc natural

1. Plantejament i precedents del treball
2. La ciutat de *Tarraco*, entre nucli urbà i territori
3. El paisatge de l'*ager Tarraconensis*
4. Les centuriacions de l'*ager Tarraconensis*: organització i concepcions de l'espai
5. El marc natural

Volum 2. El poblament

1. Metodologia de l'estudi del poblament
2. Les prospeccions extensives
3. Les prospeccions intensives
4. Les col·leccions
5. Estudi dels materials
6. Treballs de camp en jaciments
7. La distribució territorial dels assentaments
8. Els recursos econòmics

Volum 3. Les inscripcions romanes de l'*ager Tarraconensis*

1. La documentació epigràfica
2. Epigrafia i societat de l'*ager Tarraconensis*. Monuments i reflex social. Propietaris de *fundi* al territori: identificació a partir de l'epigrafia. Prosopografia i societat al territori. Taula sinòptica.
3. Catàleg epigràfic. Conté epigrafia sobre *amphorae*, *tegulae*, *imbrex* i *dolia* a l'àrea occidental del Camp de Tarragona
4. Índexs analítics

Volum 4. La vil·la romana dels Antigons

1. Anàlisi d'una antiga excavació de salvament
2. El nimfeu dels Antigons en el panorama de les fonts decoratives de les vil·les de l'àrea catalana
3. Els elements escultòrics
4. Les ceràmiques
5. Vida quotidiana a la vil·la: els grafitis sobre *instrumentum*
6. Les troballes monetàries
7. Altres materials
8. Conclusions

Volum 5. Actes del simposi. L'*ager Tarraconensis*. Paisatge, poblament, cultura material i història

Volum 6. Catàleg de jaciments, conclusions i índexs

Projecte Ager Tarraconensis

Directors científics

Marta Prevosti i Monclús (ICAC)
Josep Guitart i Duran (UAB i ICAC)

Autors

Josep Abela Montoya (ICAC)
Ethel Allué Martí (IPHES)
Aureli Àlvarez Pérez (UAB i ICAC)
Piero Berni Millet (ICAC)
Loïc Buffat (investigador associat al CNRS-UMR 5140, Lattes-Montpellier)
Iban Cabrelles Albareda
Victòria Cantarellas Sancho (ICAC)
Cèsar Carreras i Monfort (UOC i ICAC)
Raquel Daza Brunet (UAB)
Ana Domènech de la Torre (ICAC)
J. Ignacio Fiz Fernández (URV i ICAC)
Marta Fontanals Torroja (IPHES)
Rob Fry (Universitat de Southampton i Escola Britànica de Roma)
Ana Garrido Elena (ICAC)
Pere Gebellí Borràs
Santiago Giralt (Institut de Ciències de la Terra Jaume Almera, CSIC)
Diana Gorostidi Pi (ICAC)
Josep Guitart i Duran (UAB i ICAC)
Anna Gutiérrez García-Moreno (ICAC i UAB)
Ramon Jàrraga Domínguez (ICAC)
Eva M. Koppel Guggenheim (UAB)
Jordi López Vilar (ICAC)
Jaume Massó Carballido (Museu d'Arqueologia Salvador Vilaseca, Reus)

Yannick Miras (Geolab, Universitat Blaise Pascal, CNRS-UMR 6042, Clermont-Ferrand)
Andreu Ollé Cañellas (IPHES)
Hèctor A. Orenge Romeu (Grup d'Investigació en Arqueologia del Paisatge, de l'ICAC)
Pedro Otiña Hermoso (Arxiu Municipal de Cambrils)
Núria Padrós Font (ICAC)
Josep M. Palet Martínez (Grup d'Investigació en Arqueologia del Paisatge, de l'ICAC)
M. Isabel Panosa Domingo (UAB i ICAC)
Albert Pèlachs Mañosa (UAB)
Àfrica Pitarch i Martí (Institut de Ciències de la Terra Jaume Almera, CSIC)
Marta Prevosti i Monclús (ICAC)
Francesc Pujol Rusell
Ester Ramón Sariñena (MNAT)
Santiago Riera Mora (Seminari d'Estudis i Recerques Prehistòriques, de la UB)
Gabriel Servera Vives (Geolab, Universitat Blaise Pascal, CNRS-UMR 6042, Llimotges)
Pau de Soto Cañamares (ICAC)
Kristian Strutt (Universitat de Southampton i Escola Britànica de Roma)
Sílvia Valenzuela Lamas (UB i Universitat de Lisboa)
Josep Vallverdú Poch (IPHES)
Marta de la Vega i Toro (empresa Rocs)
Josep M. Vergès Bosch (IPHES)

CNRS: Centre Nacional de la Recerca Científica (França)

CSIC: Consell Superior d'Investigacions Científiques

ICAC: Institut Català d'Arqueologia Clàssica

IPHES: Institut Català de Paleoeccologia Humana i Evolució Social

MNAT: Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

UAB: Universitat Autònoma de Barcelona

UB: Universitat de Barcelona

UOC: Universitat Oberta de Catalunya

URV: Universitat Rovira i Virgili

SUMARI

Part I. Anàlisi de les restes arqueològiques	9
1. Metodologia de l'estudi del poblament. <i>M. Prevosti i J. Guitart</i>	11
2. Les prospeccions extensives	15
2.1. Les prospeccions dels jaciments. Plantejament metodològic. <i>J. Guitart i M. Prevosti</i>	15
2.2. Els materials ceràmics. <i>R. Jàrraga</i>	27
3. Les prospeccions intensives	37
3.1. Prospeccions superficials sistemàtiques. <i>M. Prevosti i J. Abela</i>	37
3.2. L'aplicació de tecnologies SGDB, SIG i GPS en la planificació de les prospeccions. <i>H. A. Orengo, J. Abela, M. Prevosti i P. de Soto</i>	112
3.3. Els materials ceràmics. <i>R. Jàrraga</i>	116
3.4. Anàlisi de la indústria lítica recuperada. <i>M. Fontanals</i>	119
4. Les col·leccions. <i>R. Jàrraga, L. Buffat, M. Prevosti i J. Abela</i>	123
5. Estudi dels materials.	141
5.1. Producció i importació de ceràmiques a l'ager <i>Tarraconensis</i> . Una aproximació a l'economia del Camp de Tarragona en època romana. <i>Ramon Jàrraga i Josep Abela</i>	141
5.2. Analítiques. <i>A. Álvarez, A. Domènech, A. Gutiérrez i A. Pitarch</i>	207
5.2.1. Els materials lapidis procedents de la vil·la dels Antigons (Reus). <i>A. Álvarez, A. Gutiérrez i A. Pitarch</i>	207
5.2.2. Identificació d'un conjunt de marbres procedents del Mas d'en Toda (Riudoms). <i>A. Álvarez, A. Gutiérrez i A. Pitarch</i>	213
5.2.3. Anàlisi d'un conjunt de morters amb inscripció romana procedent de Molins Nous (Riudoms). <i>A. Álvarez, A. Domènech i A. Gutiérrez</i>	214
5.2.4. Informe de l'anàlisi de quatre mostres. <i>A. Álvarez, A. Gutiérrez i A. Pitarch</i>	216
Part II. Estudi de l'estructura i la dinàmica del poblament	221
6. Treballs de camp en jaciments	223
6.1. Memòria de les prospeccions geofísiques realitzades a l'ager <i>Tarragonensis</i> / Report on the Geophysical Survey in the Ager <i>Tarraconensis</i> . <i>K. Strutt, R. Fry, M. Prevosti i C. Carreras</i>	223
6.2. Excavacions al jaciment romà de Les Bassasses (Cambrils). <i>R. Jàrraga</i>	249
6.3. La intervenció arqueològica al jaciment de Molins Nous (Riudoms). <i>M. de la Vega</i>	257
6.4. Inscripció ibèrica de Molins Nous (Riudoms). <i>M. I. Panosa</i>	266

7. La distribució territorial dels assentaments	271
7.1. L'aplicació del sistema d'informació geogràfica (SIG). <i>I. Fiz</i>	271
7.2. La visibilitat com a estudi del poblament de l' <i>ager Tarraconensis</i> . <i>I. Fiz</i>	296
7.3. La geologia i la fertilitat dels sòls en relació amb els establiments. <i>M. Prevosti</i> i <i>I. Fiz</i>	361
7.4. Classificació dels jaciments per grandàries. <i>M. Prevosti</i>	369
7.5. Estudi del poblament per períodes cronològics i per tipologies / A Study of the Population by Chronological Periods and Typologies. <i>J. López, M. Prevosti</i> i <i>I. Fiz</i> .	372
8. Els recursos econòmics	405
8.1. El sistema econòmic dels establiments de l' <i>ager Tarraconensis</i> . <i>M. Prevosti</i>	405
8.2. <i>Figlinae</i> tarraconenses. La producció ceràmica a l' <i>ager Tarraconensis</i> . <i>R. Jàrrrega</i> i <i>M. Prevosti</i>	455
Annex. Nota sobre un nou segell ANT·VEN de la producció amfòrica de Mas d'en Corts (Reus, Baix Camp). <i>P. Berni</i>	490
8.3. La terrisseria romana del Mas d'en Corts (Reus). <i>I. Cabrelles</i> i <i>P. Gebellí</i>	496
8.4. La terrisseria romana de la Canaleta (Vila-seca). <i>P. Gebellí</i> i <i>R. Jàrrrega</i>	547
8.5. Les antefixes de l' <i>ager Tarraconensis</i> . <i>J. López</i>	563

7.3. La geologia i la fertilitat dels sòls en relació amb els establiments

Marta Prevosti i Ignacio Fiz

Per analitzar la distribució del poblament, un dels punts importants és relacionar els assentaments amb la geologia, els sòls i la fertilitat dels sòls. L'estudi sedimentològic també s'ha intentat, tot i que sense haver pogut trobar carbons per datar les estratigrafies de sòls establertes en l'estudi portat a terme per Clàudia Abancó i Guillem Domènech, dirigits per Santiago Giralt.

Els jaciments en relació amb la geologia

En el capítol sobre geologia del volum primer d'aquesta obra s'explica que aquest territori es pot dividir, a grans trets, en tres zones bàsiques: les terrasses del riu Francolí, el piemont procedent de la serra de Prades i la costa. Es constata que la línia de la costa ha variat molt poc des de l'època romana.

Els tipus de terrenys geològics identificats són:

JDM: calcàries margoses i micrítiques amb nivells de dolomies. Dogger.

KPa: argiles, guixos i bauxita. Cretaci.

Mc_Capg: s'hi distingeixen dos graus de facies metamòrfiques: de l'albita-epidota representada per pissarres pigallades amb biotita de cornianes hornblèndiques representades per cornianes quarsofeldspàtiques amb cordierita. Carbonífer.

NMa: argiles, sorres, limotites. Neogen.

Qc: crostes de calitx. Plistocè.

Qg: peu de mont: enderroc de pendent i facies proximals de ventalls al·luvials. Plistocè.

Qt2: graves, sorres, llims i argiles. Terrassa fluvial. Plistocè-holocè basal.

Qrv1: graves i sorres. Holocè.

Qrv2: ventalls al·luvials de graves, conglomerats i sorres. Holocè.

Tbg: alternança de gresos silícics i argiles.

A continuació donem el mapa (fig. 1, vegeu desplegable a la pàgina 368) i els gràfics de la distribució dels jaciments en els diferents terrenys geològics (fig. 2-10).

En aquests gràfics s'aprecia clarament que els tipus de terreny més abundants són els Qrv1 i Qrv2. Molt de lluny els segueixen els Mc_Capg i Qt2.

Els gràfics de barres expressen «la densitat de jaciments per quilòmetre quadrat i percentatge de tipus geològic», és a dir, la densitat de jaciments per quilòmetre quadrat dins del percentatge que ocupa el tipus geològic en qüestió.

Època ibèrica. En aquest període observem que els jaciments s'assenten especialment sobre Qrv2, seguit de Qrv1, per bé que, si tenim en compte els gràfics

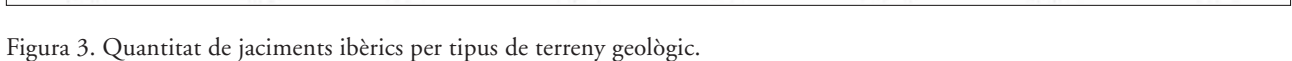
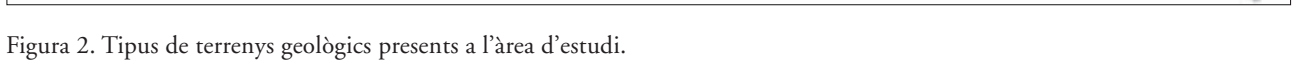
de densitat de jaciments ibèrics per percentatge de tipus geològic, encara es manifesta més la preferència per Qrv2 (0,009099), tot i que seguida per Qrv1 (0,005202) i més de lluny per Qc (0,000036), Qg (0,000031) i Tbg (0,000029).

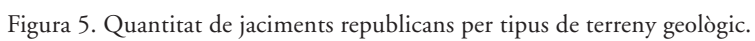
Època republicana. Dels 126 jaciments del període republicà, la majoria es situen sobre Qrv1 (45), seguit per Qrv2 (43) i en menor grau per Qt2 (8). En canvi, si considerem les proporcions que representen aquests tipus de terrenys geològics en l'àrea que estudiem, resulta que la densitat és major en Qrv1 (0,048901), seguit per Qrv2 (0,044483) i en menor grau per Qt2 (0,000756). Molt més lluny queden Qc (0,000109) i Qg (0,000094). Per tant, sembla que es confirma la preferència dels establiments a situar-se en els tipus de terrenys més freqüents: Qrv1 i Qrv2.

Època altimperial. Els 129 jaciments altimperials es distribueixen de la manera següent: 57 sobre Qrv1, 44 sobre Qrv2 i 9 sobre Qt2, seguits de xifres insignificants. Els gràfics de densitats de jaciments per percentatge de tipus geològic indiquen una preferència pel tipus Qrv1 (0,059306), seguit dels tipus Qrv2 (0,044483) i Qt2 (0,00085). Es confirma, doncs, un cop més, la preferència per Qrv1 i Qrv2, seguida de lluny per Qt2. A diferència del període republicà, les xifres que donen els tipus Qc i Qg, en època altimperial, resulten insignificants; per tant, demostren que no hi ha preferència per assentar-s'hi.

Època baiximperial. Els 56 jaciments baiximperials es situen com segueix: 24 sobre Qrv1, 19 sobre Qrv2 i 6 sobre Qt2, seguits de xifres insignificants. Els gràfics de densitats de jaciments per percentatge de tipus geològic indiquen una preferència pel tipus Qrv1 (0,02407), seguit dels tipus Qrv2 (0,01921) i Qt2 (0,00057). Es torna a confirmar, com en els períodes republicà i altimperial, la preferència pels tipus Qrv1 i Qrv2, seguits de lluny per Qt2. La resta de tipus resulten insignificants, com passa en el període altimperial.

El període ibèric, doncs, mostra unes preferències quant a tipus geològics per assentar els jaciments força diferents de les dels altres períodes. En època republicana, altimperial i baiximperial, coincideix que la preferència està en els tipus més abundants: Qrv1, seguit per Qrv2. El tercer tipus de la zona, en quilòmetres quadrats d'extensió, és el Mc_Capg, típic de la serra de Prades, àrea muntanyosa poc poblada, i per tant d'ocupació insignificant. El quart tipus, en quilòmetres quadrats d'extensió, és Qt2, que està format per les terrasses del riu Francolí, una zona de sòls molt rics per al conreu i que hom esperaria que estigués molt poblada. En canvi resulta la tercera en l'ordre de preferències d'ocupació. Els tipus Qc i Qg solament mostren una certa preferència d'ocupació en època republicana, per bé que en quart i cinquè lloc.

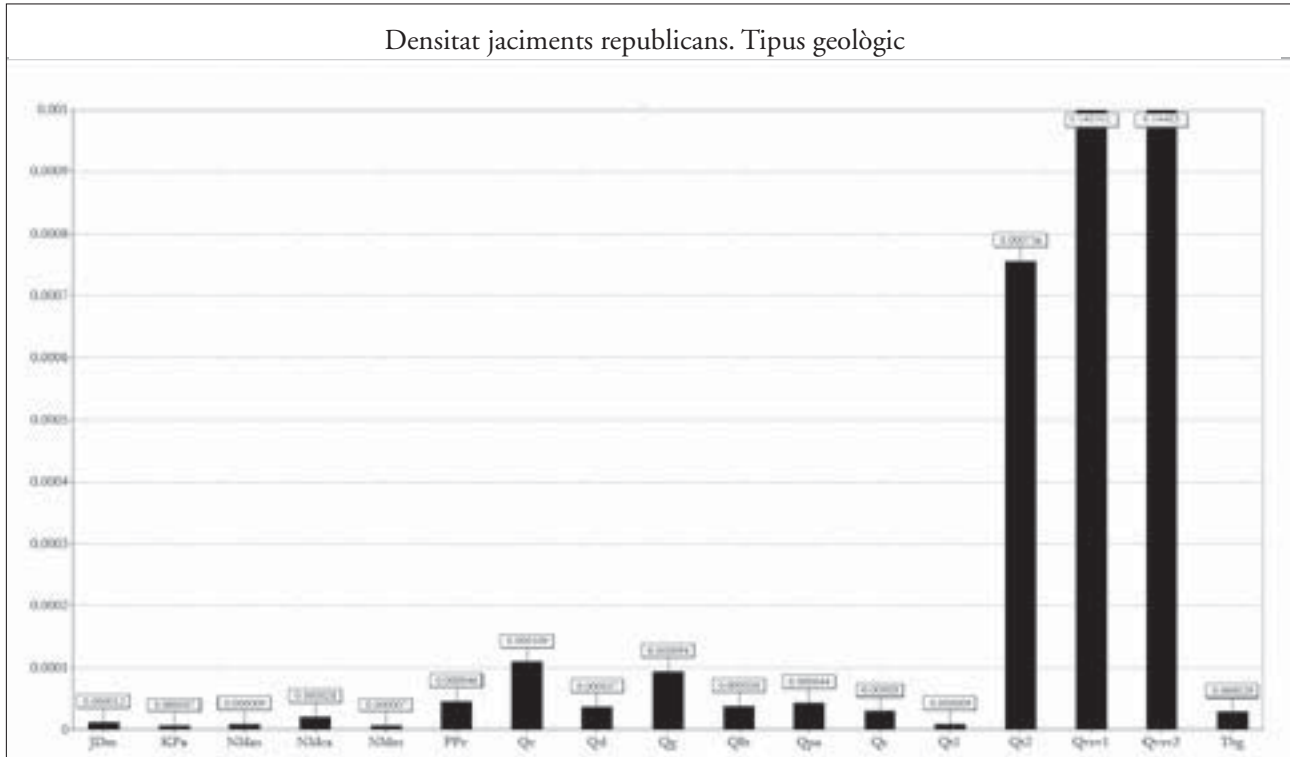

Figura 6. Densitat de jaciments republicans per tipus de terreny geològic.

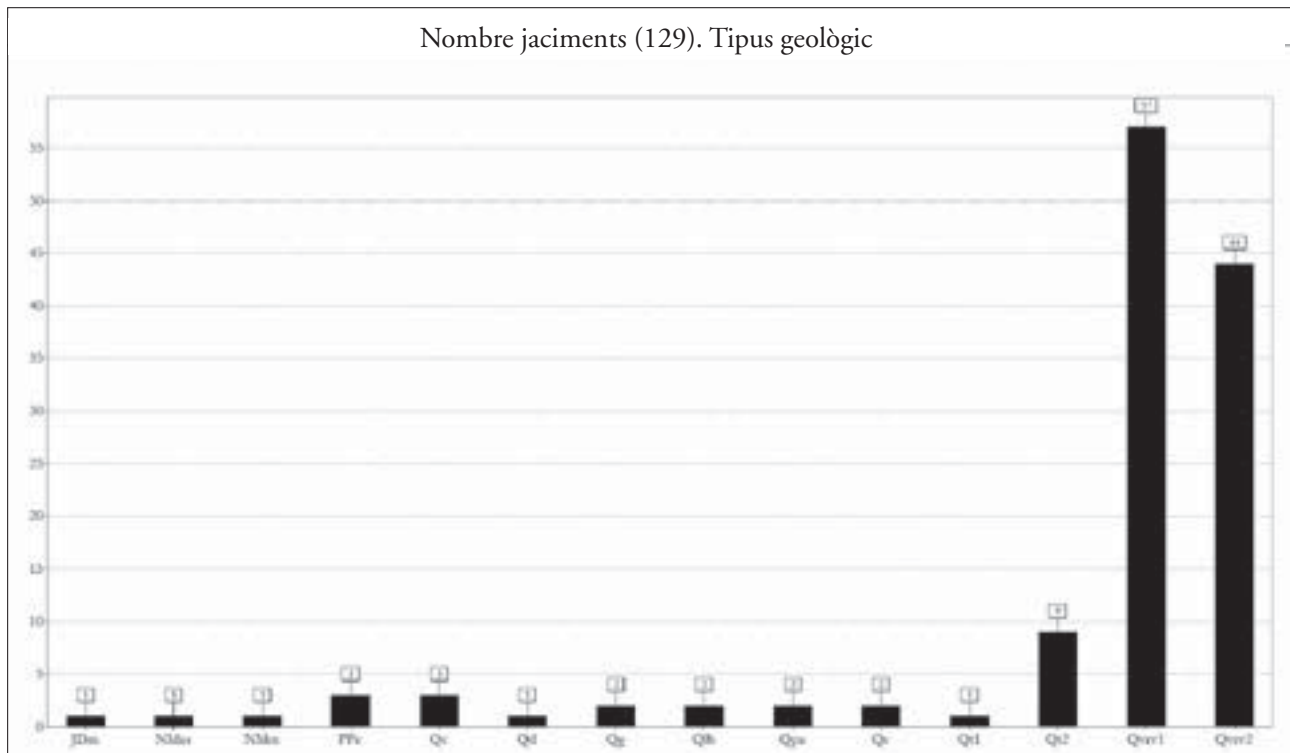

Figura 7. Quantitat de jaciments altimperials per tipus de terreny geològic.

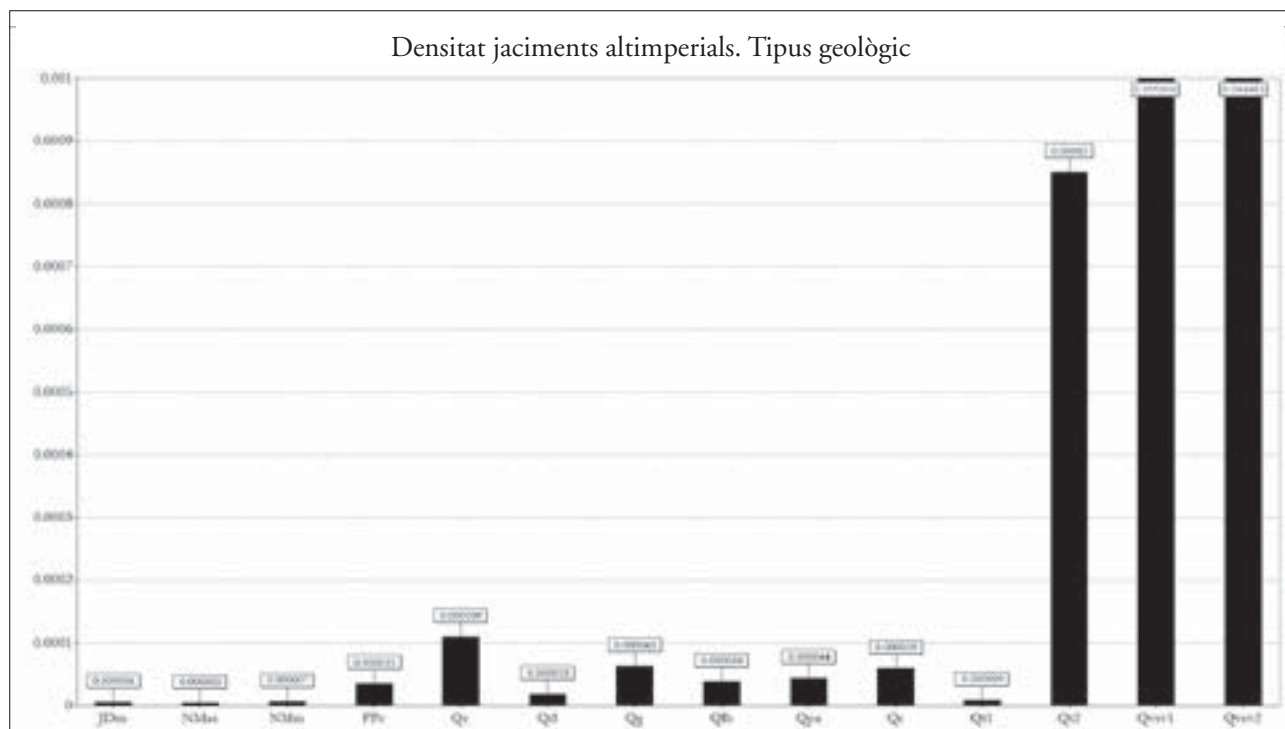

Figura 8. Densitat de jaciments altimperials per tipus de terreny geològic.

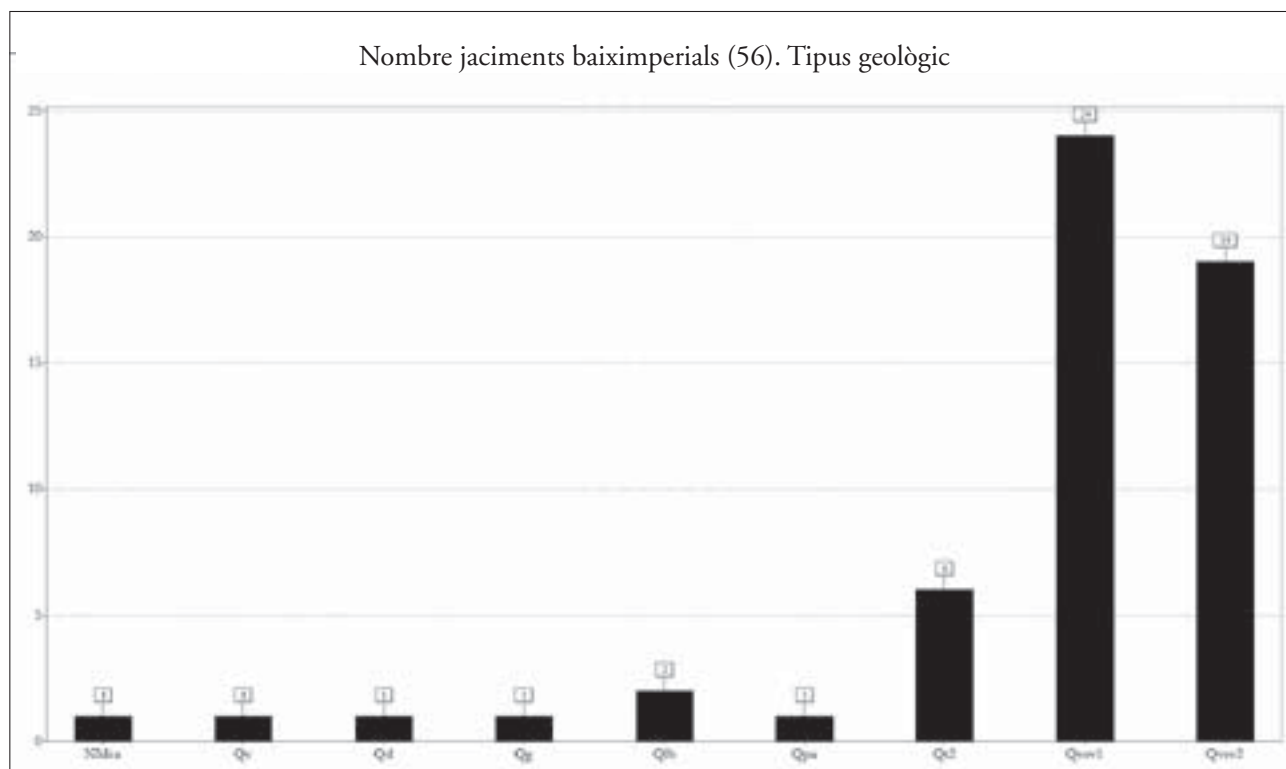

Figura 9. Quantitat de jaciments baiximperials per tipus de terreny geològic.

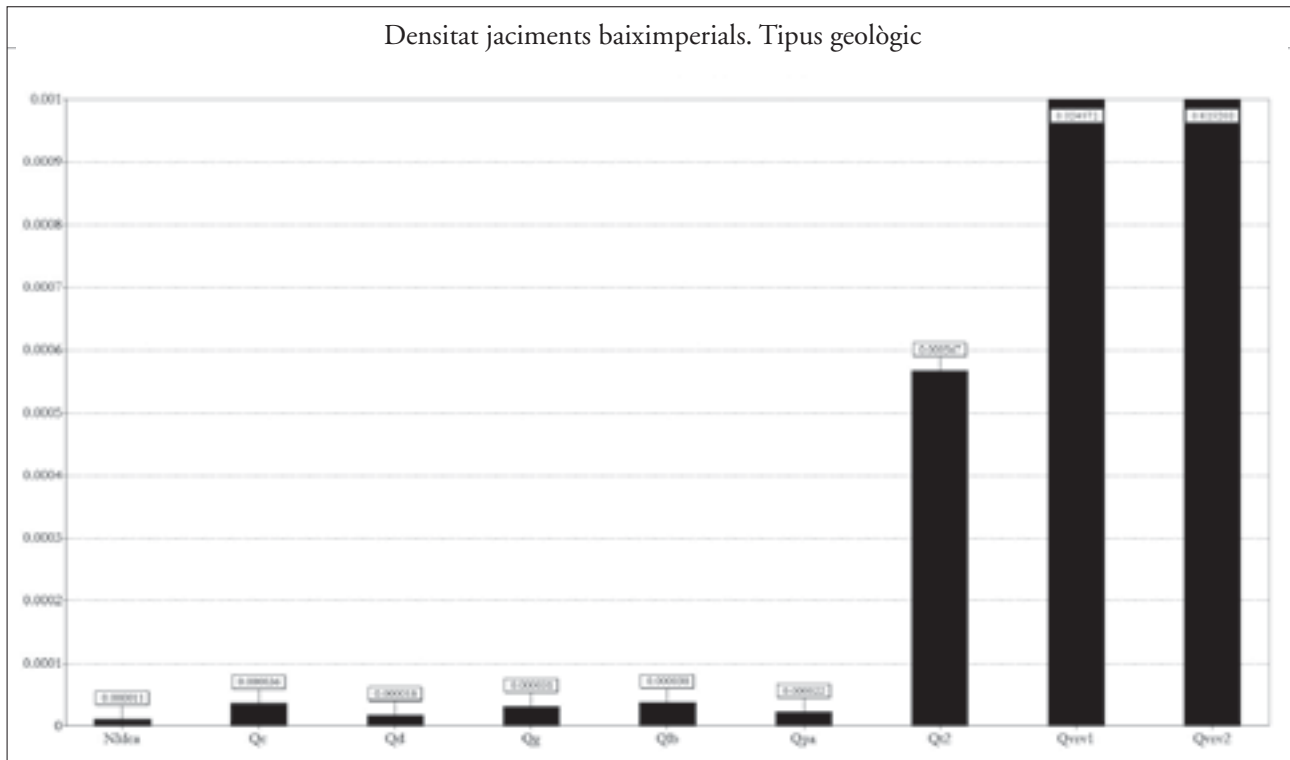

Figura 10. Densitat de jaciments baiximperial per tipus de terreny geològic.

Els jaciments en relació amb les categories de fertilitat del sòl

Per estudiar la ubicació dels jaciments en relació amb les diferents categories de fertilitat del sòl, hem pres com a base l'obra d'E. Cobertera (1986). Hem reproduït en un mapa de la zona d'estudi del PAT el seu mapa núm. 8, amb les cinc classes de fertilitat establertes, i hi hem sobreposat la capa d'informació de tots els jaciments del PAT (fig. 11, vegeu desplegable a la pàgina 368).

E. Cobertera (1986, 64-78) estableix un mètode que té en compte la fertilitat edàfica i l'acció agrícola sobre el sòl. La riquesa dels sòls es basa en els elements nutritius actius i estables fonamentals, que són el fòsfor i el potassi. Es calcula la fertilitat edàfica, doncs, sobre la base dels continguts de fòsfor i potassi actius i de la matèria orgànica, a l'horitzó Ap. L'autor té en compte la matèria orgànica com a font de nitrogen, així com un índex de classificació dels grups. Però per calcular els valors mitjans de la riquesa orgànica té en compte també el clima, ja que aquesta riquesa varia també segons les precipitacions i la temperatura. Conclou que a la província de Tarragona els sòls estan subexplotats i que gran part del territori es pot classificar com a «pobre en matèria orgànica». Un cop calculada la fertilitat, valora el sòl cultivat sobre la base de l'acció agrícola que ha sofert. E. Cobertera (1986, 69) escriu:

«Para ello se ha tenido en cuenta que la propia clasificación de la fertilidad, como se ha demostrado teóricamente, es indicativa de la acción del agricul-

tor, pues no hay, en sentido amplio, tierras buenas o malas, sino buenos o malos agricultores. Existen, sin embargo, una serie de factores físicos que perjudican o favorecen la explotación agrícola y, por ese motivo, se ha intentado matizar el valor de la fertilidad con datos correspondientes a esa relación entre la acción agrícola y el medio físico».

Per tant les cinc classes de fertilitat del sòl que estableix E. Cobertera per a les terres tarragonines estan en funció no solament de les qualitats del sòl, sinó també de l'acció de l'agricultura i la transformació que ha anat creant aquesta activitat. Així doncs, la comparació amb les condicions edàfiques de l'antiguitat resulten difícils, perquè les qualitats dels sòls van evolucionant segons quina sigui l'acció de l'agricultor a través del temps. Amb tot, com que no podem fer els càlculs de la fertilitat dels sòls d'època romana, hem fet l'assaig sobre el mapa dels sòls d'època actual, amb l'esperança que proporcionin alguna aproximació.

En la taula següent hem calculat la densitat de jaciments per quilòmetre quadrat, dins de cada una de les cinc classes de sòls, en la zona d'estudi del PAT (fig. 12 a 15). Deixem de banda el període ibèric, ja que, pel seu patró d'assentament agrupat en poblats, requereix un altre mètode d'estudi. Per tant, considerem els jaciments corresponents al poblament rural dispers, característic de l'època romana (CER, ERU i VIL), dividits entre els períodes republicà, altimperial i baiximperial.

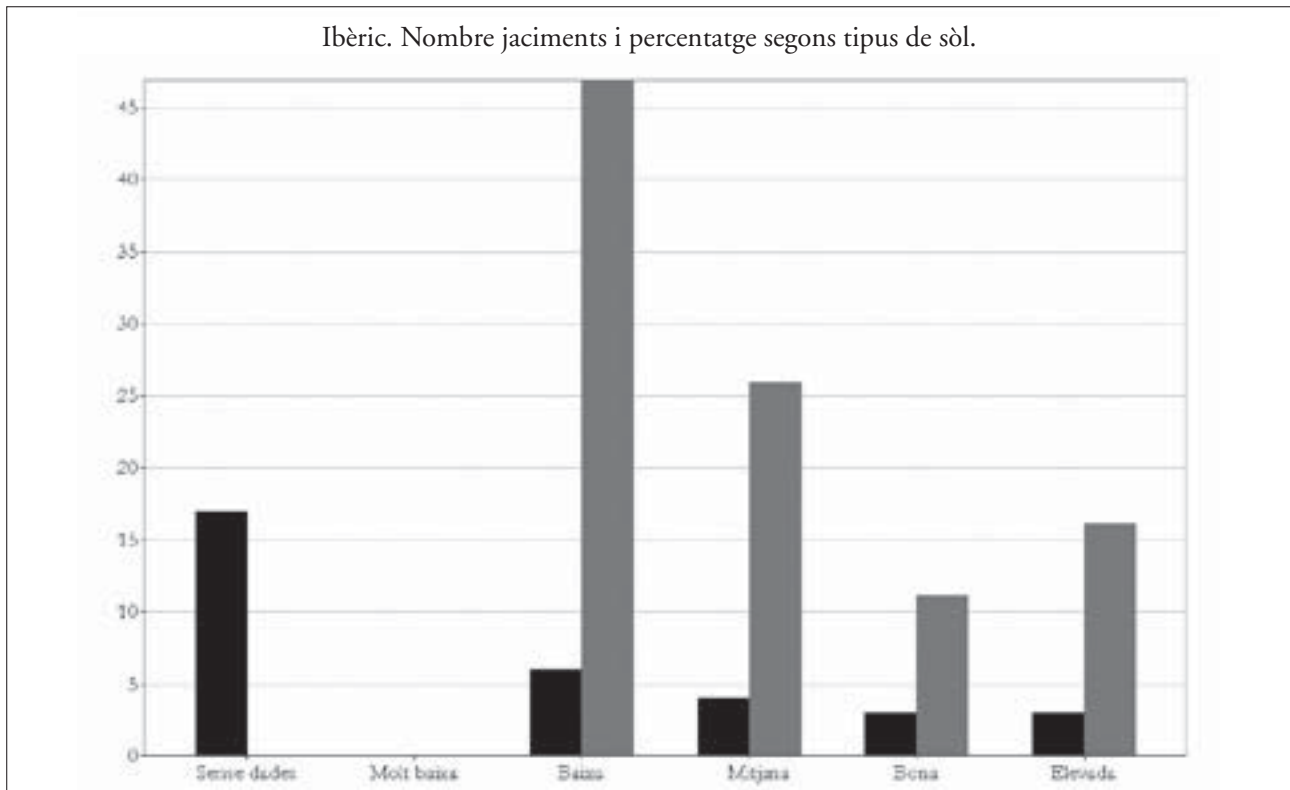

Figura 12. Densitat de jaciments per quilòmetre quadrat, dins de cada classe de fertilitat del sòl, per èpoques.

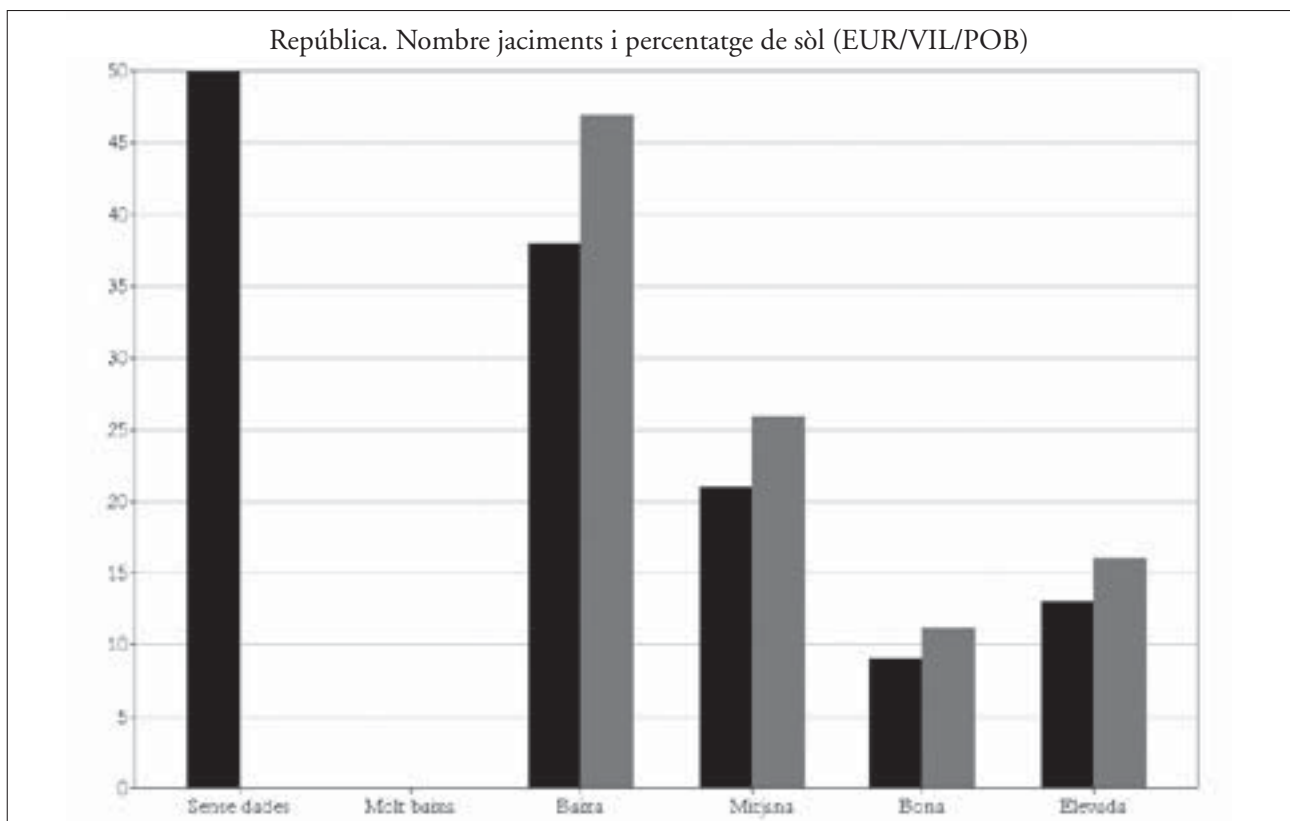

Figura 13. Gràfic d'època republicana. Barra negra: nombre de jaciments. Barra grisa: percentatge segons tipus de sòl (CER, ERU, VIL).

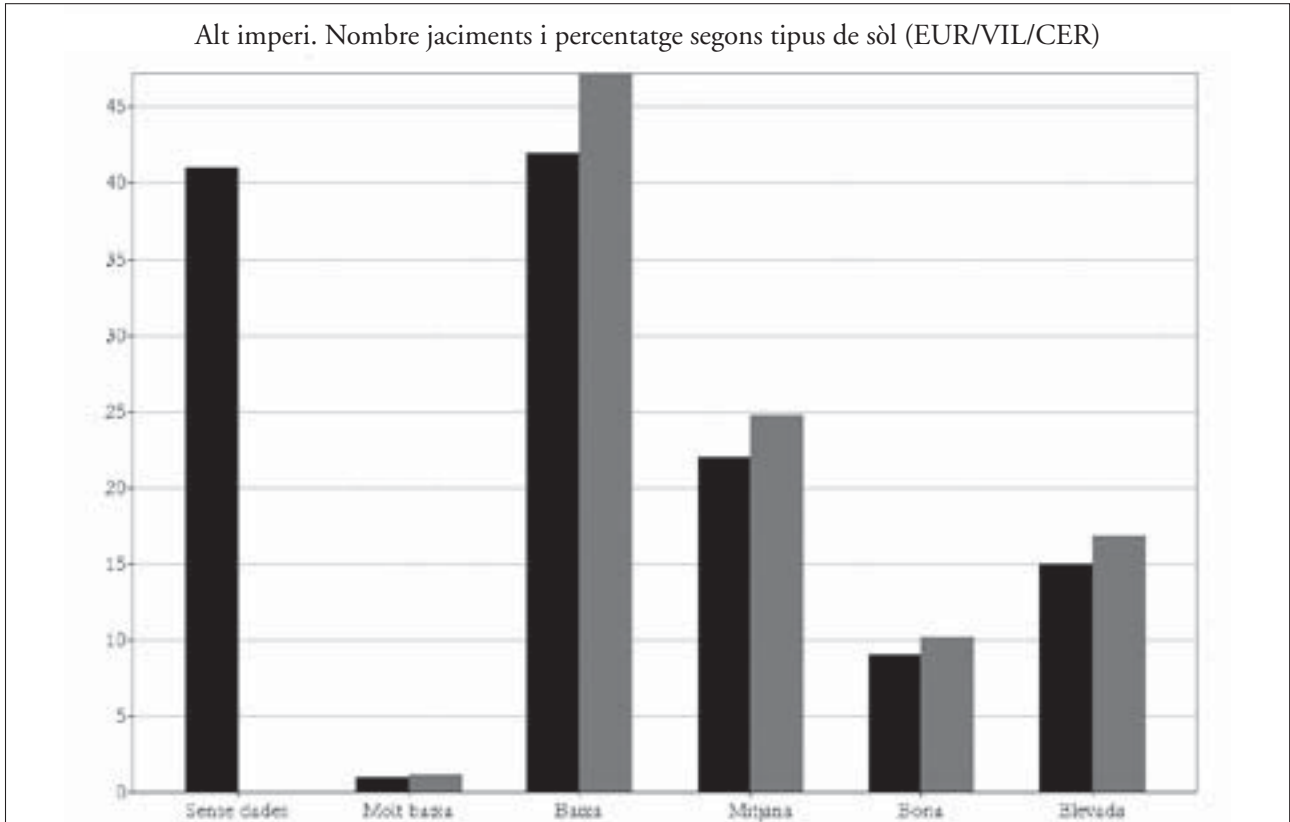

Figura 14. Gràfic d'època altimperial. Barra negra: nombre de jaciments. Barra grisa: percentatge segons tipus de sòl (CER, ERU, VIL).

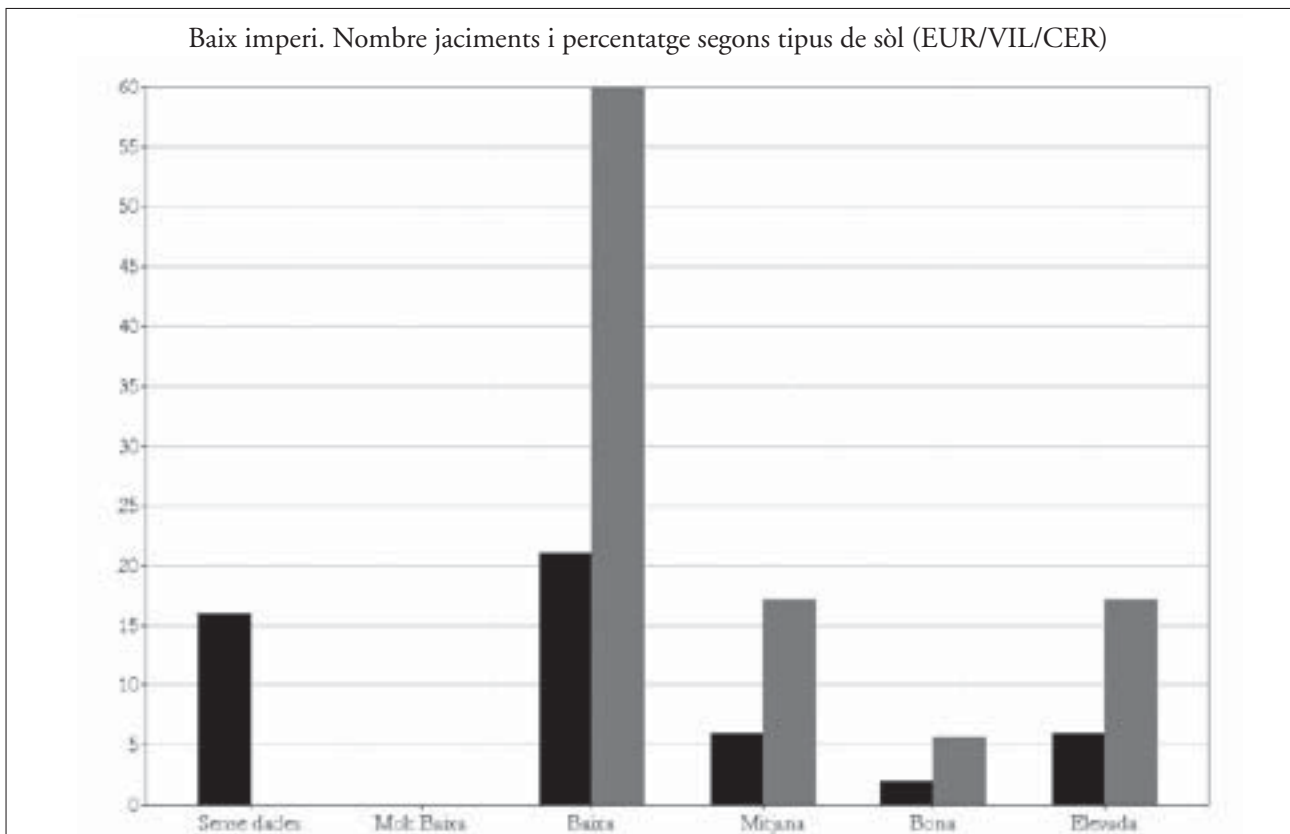

Figura 15. Gràfic d'època baiximperial. Barra negra: nombre de jaciments. Barra grisa: percentatge segons tipus de sòl (CER, ERU, VIL).

Figura 1. Plànol de la geologia de la zona d'estudi del PAT, amb els jaciments arqueològics.

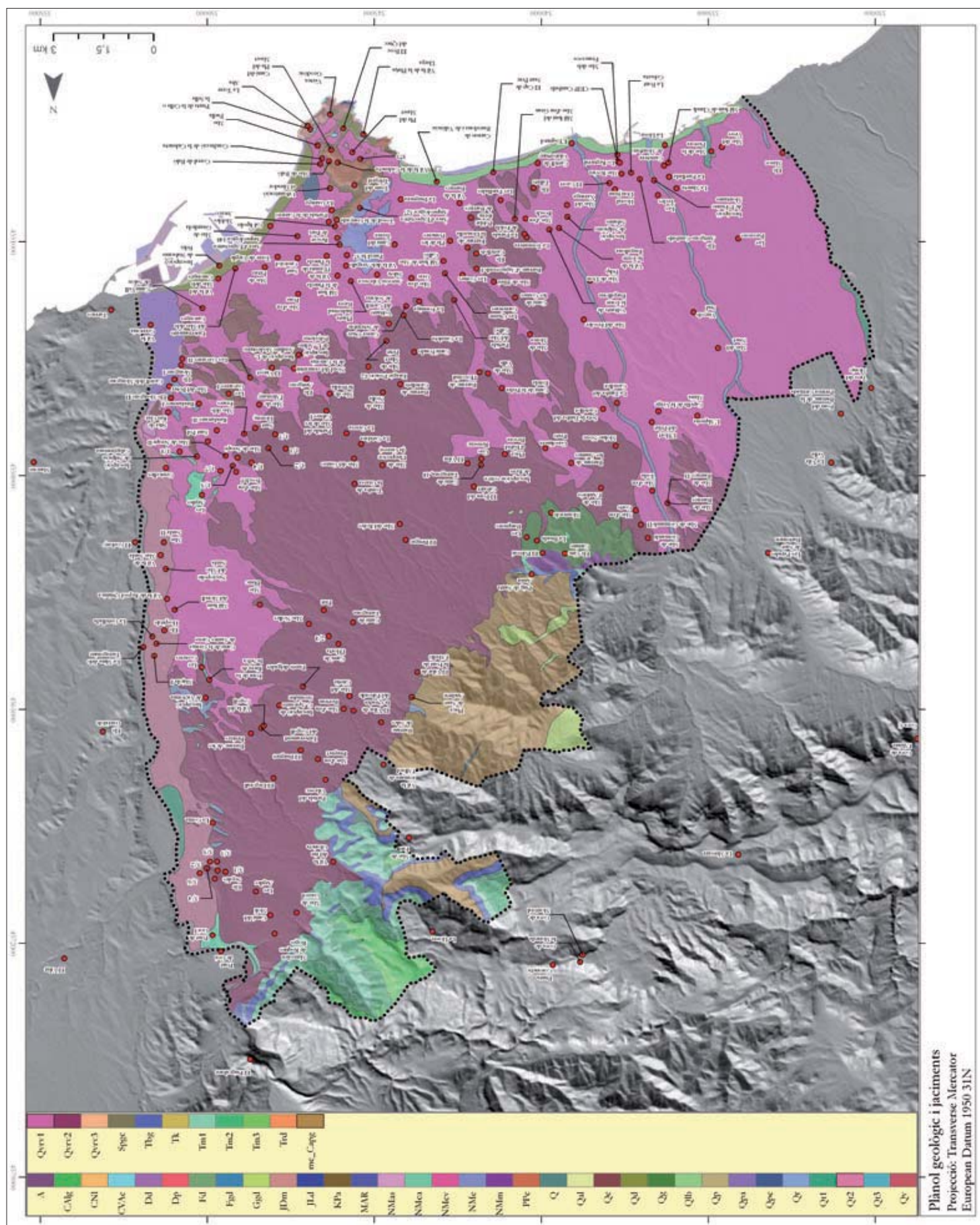
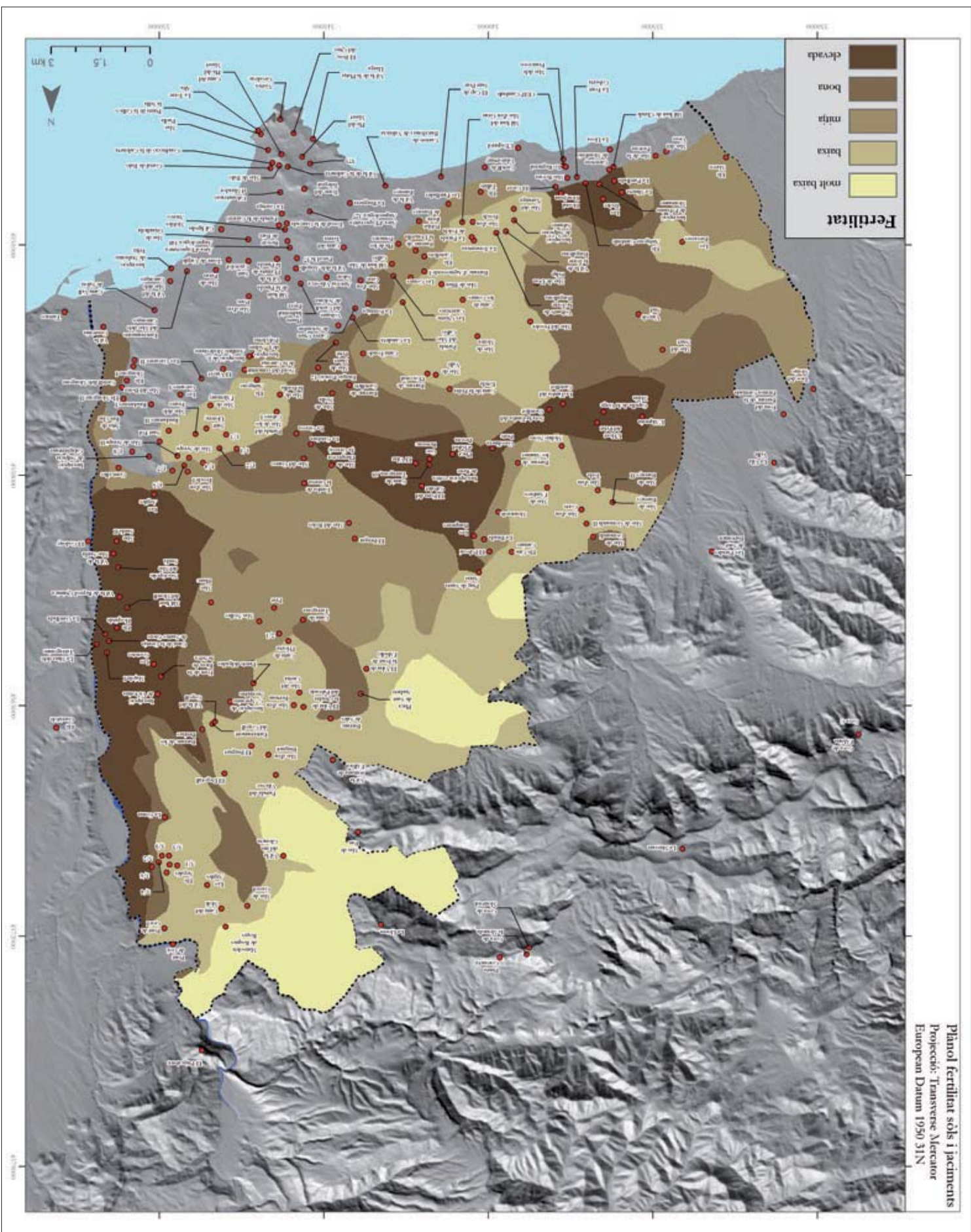

Figura 11. Planol de les fertilitats dels sòls, amb els jaciments arqueològics.

Classes	Rep.	Alt Imp.	Baix Imp.
Molt baixa	0	0,03	0
Baixa	0,43	0,47	0,23
Mitjana	0,29	0,31	0,08
Bona	0,15	0,15	0,03
Elevada	0,26	0,3	0,12

Classes	km ²	% superfície	Jaciments rep.	Jaciments alt Imp.	Jaciments baix Imp.
Molt baixa	31,90	10,64	0	1	0
Baixa	88,10	29,41	38	42	21
Mitjana	70,58	23,57	21	22	6
Bona	59,37	19,82	9	9	2
Elevada	49,60	16,56	13	15	6
Total	299,55	100,00	81	89	35

Com es pot comprovar, en la classe de fertilitat més baixa no hi ha jaciments o gairebé no n'hi ha en cap època. En canvi, en la classe de «baixa» qualitat, coincideix que s'observen les densitats més altes de jaciments per cada una de les tres èpoques. La qualitat «mitjana» de fertilitat del sòl aglutina el segon nivell de densitats de jaciments, excepte en el baix Imperi. La qualitat «bona» dels sòls reuneix les densitats d'ocupació de jaciments més baixes. En canvi, el tercer nivell de densitats de jaciments ocupa la qualitat «elevada» de la terra, excepte en el baix Imperi, on seria el segon. És a dir, s'observa una densitat d'ocupació més alta en les terres de «baixa» qualitat, que va decreixent a mesura que augmenta la qualitat de la terra, amb una inversió entre les terres «bones» i les de qualitat «elevada».

Aquest mateix fenomen es pot observar en els gràfics adjunts:

En les terres de qualitat molt baixa no hi ha gairebé jaciments, mentre que la quantitat més alta surt a la classe «baixa», i les xifres van decreixent fins a la qualitat «bona», per tornar a remuntar una mica en la qualitat «elevada».

Aquest fenomen podria haver estat originat en un repartiment de la terra no equitatiu, en el moment en

què es va fer la centuriació del territori. En aquest sentit, les parcel·les concedides als personatges privilegiats de la societat es devien ubicar en les millors terres. Però aquestes parcel·les també devien ser d'extensió superior. Amb tot, cal tenir en compte l'evolució posterior al repartiment, que podria haver continuat afavorint la tendència, ja marcada des de l'inici, que els personatges de les elits anessin acumulant més terres i en les millors ubicacions.

D'altra banda, les diferències de densitats de jaciments dins de l'àrea d'estudi no creiem pas que es deguin únicament al factor de la fertilitat dels sòls. Ja hem estudiat, en el capítol de les prospeccions intensives, el factor de la proximitat o llunyania del nucli urbà com un condicionant important. També hem estudiat el factor de la proximitat o llunyania del mar i de la Via Augusta. La proximitat a un curs d'aigua (riu o riera) també s'ha considerat que podia condicionar la ubicació. També hem explicat que creiem que en la plana centuriada del Baix Camp hi devien quedar força espais no pas cultivats, sinó arbrats. Per tant, hem de pensar en una plana boscosa, enmig de la qual els *fundi* o els grups de *fundi* devien representar com una mena d'illes cultivades. En conclusió, doncs, els factors que van influir a l'hora de crear les diferents densitats d'ocupació sobre els diferents tipus de sòls s'han de combinar, i per tant no podem pensar que la fertilitat va ser un factor aïllat. Amb tot, pensem que va tenir el seu pes a l'hora de fer els repartiments de terres i en l'evolució posterior d'acaparament de terres per part dels més rics, tal com s'ha vist.

Bibliografia

COBERTERA, E. 1986: *Los suelos cultivados de la provincia de Tarragona*, Diputació de Tarragona, Tarragona.

7.4. Classificació dels jaciments per grandàries

Marta Prevosti

La classificació tipològica dels jaciments es va fer en funció de si tenien restes constructives *in situ* i de les característiques d'aquestes. Aquí fem un intent de classificació dels jaciments romans (no dels ibèrics) en funció de la grandària de l'àrea de dispersió de troballes en superfície i en funció de la naturalesa d'aquestes troballes, especialment dels indicadors d'arquitectura. Es tenen en compte tots els jaciments de la base de dades PAT dels quals s'ha recollit la dada de la grandària.

Aquesta dada fa referència a l'àrea de màxima extensió de troballes, i la majoria de jaciments dels quals s'ha recollit corresponen a les prospeccions extensives.